

Вимоги та рекомендації Бернської конвенції щодо управління територіями Смарагдової мережі, природоохоронних цілей та заходів, моніторингу і повідомлення про зміну екологічного характеру

Олеся Петрович,
координатор команди експертів проекту, Particip
petrovych.o@gmail.com

Бернська конвенція

- [Закон України «Про приєднання України до Конвенції 1979 року про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі»](#)
- [Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі \(Бернська конвенція\)](#)
- Стаття 3.
 1. Кожна Договірна Сторона вживає заходів для здійснення національної політики охорони дикої флори і фауни та природних середовищ існування, приділяючи особливу увагу тим, яким загрожує зникнення та вразливим, і особливо ендемічним видам.
 2. Кожна Договірна Сторона зобов'язується враховувати у своїй політиці планування забудови і розвитку територій та у своїх заходах, спрямованих на боротьбу із забрудненням, необхідність охорони дикої флори та фауни.
 3. Кожна Договірна Сторона сприяє просвіті та поширенню загальної інформації з питань необхідності охорони видів дикої флори та фауни і середовищ існування.
- Глава II. Охорона середовищ існування (оселищ). Стаття 4
- Глава III. Охорона видів флори і фауни. Стаття 5 – 9
- Глава IV. Спеціальні положення для мігруючих видів. Стаття 10
- Додатки I та II (види, які підлягають особливій охороні), III (види, що мають бути збережені), IV (заборонені засоби і способи знищення, вилову та інших форм використання диких тварин)

Рекомендація № 16 (1989) Постійного комітету Бернської конвенції щодо територій особливого природоохоронного інтересу

Рекомендує Договірним Сторонам:

1. вжити заходів для «визначення» територій «особливого природоохоронного інтересу» (areas of special conservation interest), які відповідають критеріям (виживання видів, які потребують охорони, видове багатство і різноманіття, оселища під загрозою, визначні приклади оселищ або їх поєднання, значно сприяє досягненню цілей конвенції)
2. регулярно або постійно систематично переглядати свою діяльність щодо виконання пункту 1 вище
3. вживати таких заходів, або законодавчими, або іншими способами, щоб забезпечити, де це можливо встановлення відповідного природоохоронного режиму
4. вживати заходів, за потреби, стосовно сфер, зазначених у пункті 1 вище, для управління територіями «особливого природоохоронного інтересу»
5. визначити ті території, які залишаються недостатньо захищеними в рамках існуючих механізмів, та покращити стан збереження таких територій, використовуючи будь-які механізми, що є доцільними для виконання вимог конвенції.

Рекомендація № 16 (1989) Постійного комітету Бернської конвенції щодо територій особливого природоохоронного інтересу

4. вживати заходів, за потреби, стосовно сфер, зазначених у пункті 1 вище, для:

- а. розробляти та впроваджувати плани управління, які визначатимуть як короткострокові, так і довгострокові цілі (такі плани управління можуть стосуватися окремих територій або сукупності територій);
- б. регулярно переглядати задачі планів управління з урахуванням змін умов або зростання наукових знань;
- с. чітко позначати межі таких територій на картах та, наскільки це можливо, на місцевості;
- д. інформувати компетентні органи та землевласників про розміри територій та їх характеристики;
- е. забезпечувати моніторинг таких територій та особливо факторів, від яких залежить їх збереження;

Резолюції 4 та 6

- [Резолюція № 4 \(1996\) «Про перелік природних оселищ, які перебувають під загрозою зникнення і потребують особливих природоохоронних заходів»](#)

Додаток I містить список типів природних оселищ, які знаходяться під загрозою зникнення (Revised Annex I to Resolution No. 4 (1996) of the Bern Convention on endangered natural habitat types using the EUNIS habitat classification)

- [Резолюція № 6 \(1998\) «Про перелік видів, що потребують особливих природоохоронних заходів щодо їх оселищ»](#)

Додаток 1 містить список видів для збереження яких вимагаються особливі (специфічні) природоохоронні заходи стосовно їх оселищ (REVISED APPENDIX 1: SPECIES REQUIRING SPECIFIC HABITAT CONSERVATION MEASURES)

Резолюція № 5 (1998) стосовно правил для мережі територій особливого природоохоронного інтересу (Смарагдової мережі)

- 1. Будь яка територія, яка відповідає критеріям, наведеним в Рекомендації № 16 може бути частиною Смарагдової мережі
- 2. Території «особливого природоохоронного інтересу» (ASCIs) мають бути визначені «урядом» і Постійний комітет може консультувати «уряд» щодо визначення ASCIs
- 3. Стандартна форма даних має бути подана при номінації і публічно доступна. Секретаріат повідомляє країну про включення території до Смарагдової мережі
- 4. Уряд має спостерігати за станом видів і оселищ на територіях Смарагдової мережі та повідомляти Секретаріат про негативні зміни, які можуть негативно впливати на території Смарагдової мережі
- 5. Група експертів і Постійний комітет та Сторони працюють разом для перевірки відповідності територій Смарагдової мережі критеріям та імплементації цієї Резолюції

Резолюція № 5 (1998) стосовно правил для мережі територій особливого природоохоронного інтересу (Смарагдової мережі)

- Стаття 4
- 4.1 Уряди здійснюють нагляд за станом збереження видів та природних середовищ існування у визначених територіях особливого природоохоронного інтересу (ASCI).
- 4.2. Уряди інформують Секретаріат про будь-які важливі зміни, які можуть суттєво негативно вплинути на екологічний характер визначених ASCI або умови, що виправдали їхнє призначення.
- 4.3. У разі виявлення будь-яких таких змін Постійний комітет може консультувати відповідний уряд щодо заходів, які необхідно вжити для забезпечення відповідності положенням Рекомендації № 16 (1989).
- 4.4. Винятки з положень статей 4, 5, 6 та 7 Конвенції у визначених ASCI регулюються статтею 9 Конвенції.

Рекомендація № 157 (2011) Постійного комітету, схвалена 2 грудня 2011 року, щодо статусу кандидатів Смарагдових територій та керівних принципів щодо критеріїв їх номінації

- 1. Вжити необхідних природоохоронних заходів для збереження екологічних характеристик територій-кандидатів до Смарагдової мережі;
- 2. Забезпечити, щоб, якщо і коли це доречно, ці заходи включали адміністративні, управлінські або плани розвитку, що відповідають екологічним вимогам для довгострокового виживання видів та середовищ існування, присутніх на запропонованих Смарагдових територіях, зокрема вимогам Резолюцій Бернської конвенції № 4 (1996) та № 6 (1998) або визначеним у Рекомендації 16 (1989), і щоб вони були впроваджені не пізніше ніж після офіційного прийняття ASCI Постійним комітетом Бернської конвенції;
- 3. Забезпечити, щоб пропозиції щодо ділянок, подані до Постійного комітету Бернської конвенції для офіційного висування як кандидатських ділянок Emerald, відповідали мінімальним критеріям, запропонованим у керівництві, викладеному в Додатку 1 до цієї Рекомендації.

Резолюція № 8 (2012) Постійного комітету про визначення на національному рівні схвалений Смарагдових територій та впровадження заходів управління, моніторингу та звітності

- 1. Сторони на свої територіях забезпечують «створення» схвалених Постійним комітетом територій Смарагдової мережі за допомогою законодавства або іншим чином.
- 2. Національне «створення» забезпечує захист від зовнішніх загроз та встановлення відповідного режиму для досягнення задовільного природоохоронного стану видів та оселищ Резолюцій 4 та 6, за допомогою планів управління, адміністративних заходів або на контрактній основі.
- 3. Сторони забезпечують моніторинг
- 4. Сторони звітують перед Секретаріатом конвенції кожні 6 років у формі, яку визначає Група експертів.

Резолюція № 8 (2012) Постійного комітету про визначення на національному рівні схвалений Смарагдових територій та впровадження заходів управління, моніторингу та звітності

- 2. Управління
 - 2.1 Національне визначення (створення) схвалених Смарагдових територій буде забезпечувати їх захист від зовнішніх загроз та встановлення відповідного режиму для досягнення задовільного стану збереження видів та природних середовищ існування, перелічених у Резолюціях № 4 (1996) та № 6 (1998), присутніх на цій ділянці, включаючи, якщо та де це доречно, плани управління, адміністративні заходи та договірні заходи;
 - 2.2 Органи, відповідальні за впровадження управлінських заходів та їх моніторинг, будуть чітко визначені;
 - 2.3 Для управління Смарагдових територій будуть розроблені конкретні короткострокові та довгострокові цілі відповідно до національних/регіональних цілей охорони природи країни, щоб полегшити моніторинг їх впровадження та регулярну оцінку їх досягнення;
 - 2.4 Національні, регіональні та місцеві зацікавлені сторони будуть залучені, якщо та де це доречно, до планування управління територіями, а також до впровадження передбачених заходів щодо збереження та захисту, а також до моніторингу управління територіями.

Резолюція № 8 (2012) Постійного комітету про визначення на національному рівні схвалений Смарагдових територій та впровадження заходів управління, моніторингу та звітності

- 3. Моніторинг
 - 3.1 Сторони забезпечать, щоб система моніторингу була невід'ємною частиною планів управління та/або інших адміністративних заходів, що вживаються для визначення Смарагдових територій;
 - 3.2 Моніторинг управління територією включатиме регулярний нагляд за впровадженням природоохоронного режиму та станом збереження популяцій видів та природних середовищ існування, зокрема тих, що перелічені в резолюціях Постійного комітету № 4 (1996) та № 6 (1998), та/або інших факторів, що призводять до визначення території, як зазначено в пункті 1 Рекомендації 16 (1989);
 - 3.3 Регулярний нагляд за станом збереження видів та природних середовищ існування, для яких ці території були визначені, включатиме відповідні наукові та екологічні дослідження, спрямовані на визначення того, чи сприяє це довгостроковому виживанню видів та середовищ існування.

Резолюція № 8 (2012) Постійного комітету про визначення на національному рівні схвалений Смарагдових територій та впровадження заходів управління, моніторингу та звітності

- 4. Звітність
- 4.1 Сторони звітуватимуть Секретаріату Бернської конвенції про стан збереження видів та середовищ існування, перелічених у Резолюціях № 6 (1998) та № 4 (1996) Постійного комітету Бернської конвенції;
- 4.2 Звіт подаватиметься англійською мовою кожні шість років з дати прийняття цієї Резолюції та відображатиме попередній шестирічний період;
- 4.3 Група експертів з питань природоохоронних територій та екологічних мереж підготує формат звітності, який використовуватиметься для цілей цієї звітності.

Щодо управління Смарагдовими територіями: методичний документ (2014)

Природоохоронні цілі повинні бути встановлені відповідними експертами:

- бути конкретними – стосуватися конкретного об'єкта, що становить інтерес (виду або типу оселища), та визначати умову(и), необхідну(і) для досягнення природоохоронної цілі (наприклад, кількість пар, особин тощо);

- бути вимірюваними та звітними – дозволяти проводити моніторинг для визначення того чи досягаються природоохоронні цілі (наприклад, вибрати параметри, які можливо виміряти);

- бути реалістичними – з розумними часовими рамками та ресурсами; встановлювати досяжні цілі (визначаючи пропускну здатність конкретної ділянки для певних видів та забезпечуючи реалістичність часових рамок порівняно з очікуваним покращенням);

- бути послідовними у підході – структура природоохоронних цілей повинна, наскільки це можливо, бути однаковою для всіх ділянок. Для ділянок, що підтримують той самий об'єкт, що становить інтерес, використовуйте подібні атрибути та цільові показники для опису сприятливого стану;

- бути вичерпними – атрибути та цільові показники повинні охоплювати властивості об'єкта, що становить інтерес, необхідні для опису його стану як сприятливого або несприятливого.

Figure A.

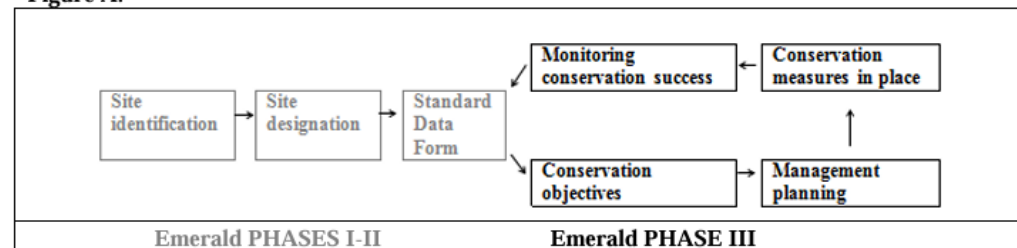
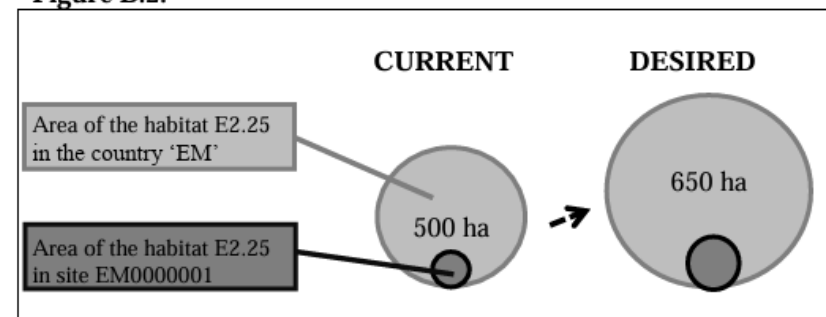

Figure B.1.

Standard Data Form (SDF) information				Conservation objective	Conservation measures
SDF table*	CODE	NAME	Current value*	Desired value	Description
SPECIES	A120	<i>Porzana parva</i>	3-5 p	3-5 p	Establish regular mowing (in 75 ha area) to prevent meadow overgrowing, but starting not before 1 July to avoid interfering with bird breeding period. Restoration (removing bushes) of 14 ha of continental meadows.
	A122	<i>Crex crex</i>	10 m	15 m	
	A151	<i>Philomachus pugnax</i>	20 m	30 m	
	A338	<i>Lanius collurio</i>	5-10 p	5-10 p	
HABITATS	E2.25**	Continental meadows	36 ha	50 ha	
	E3.4	Moist or wet eutropic and mesotrophic grassland	25 ha	25 ha	

Figure B.2.

Щодо управління Смарагдовими територіями: методичний документ (2014)

Під час встановлення пріоритетів на рівні територій необхідно повною мірою враховувати:

- екологічні вимоги кожного виду та оселищ, перелічених у СДФ;
- - місцевий, регіональний, національний стан збереження цих середовищ існування та видів;
- загрози та процеси деградації, яким піддаються види та середовища існування;
- - загальну узгодженість Смарагдової мережі.

Моніторинг на Смарагдових територіях повинен бути тісно пов'язаний з поточними природоохоронними заходами, а отже, з особливостями (видами та оселищ), для яких ці природоохоронні заходи впроваджуються.

Моніторинг повинен мати дві мети:

- оцінити, чи і як впроваджені природоохоронні заходи сприяють досягненню природоохоронних цілей для цієї ділянки;
- оцінити ефективність застосованих природоохоронних методів та підходів.

Керівні рекомендації щодо пояснення негативних змін у запропонованих, кандидатів та схвалених територіях Смарагдової мережі (2017)

- Видалення або модифікації ділянок зазвичай пов'язані зі змінами в наявності/відсутності об'єктів або зміною чисельності, покращенням даних картографування видів та середовищ існування, або можуть бути пояснені корекціями, зумовленими покращенням методів ГІС/точності визначення меж.
- Тим не менш, передбачається, що останнє може пояснити відносно незначні зміни в площі ділянок, тому будь-яке зменшення, більше ніж >5%, слід додатково пояснити.
- Будь-які інші причини видалення або зміни площі ділянки повинні бути детально пояснені.
- Пояснювальні записки слід подавати окремим файлом у табличному форматі. Як мінімум, від Договірних сторін очікується відображення негативних змін, але також слід надати інформацію про позитивні зміни, такі як додавання ділянок та збільшення площі.
- Пояснювальні записки повинні бути оформлені у табличній формі.

Рекомендація Постійного комітету № 208 (2019), прийнята 6 грудня 2019 року,
щодо виявлення, звітності, оцінки та реагування на зміни в екологічному
характері об'єктів Смарагдової мережі

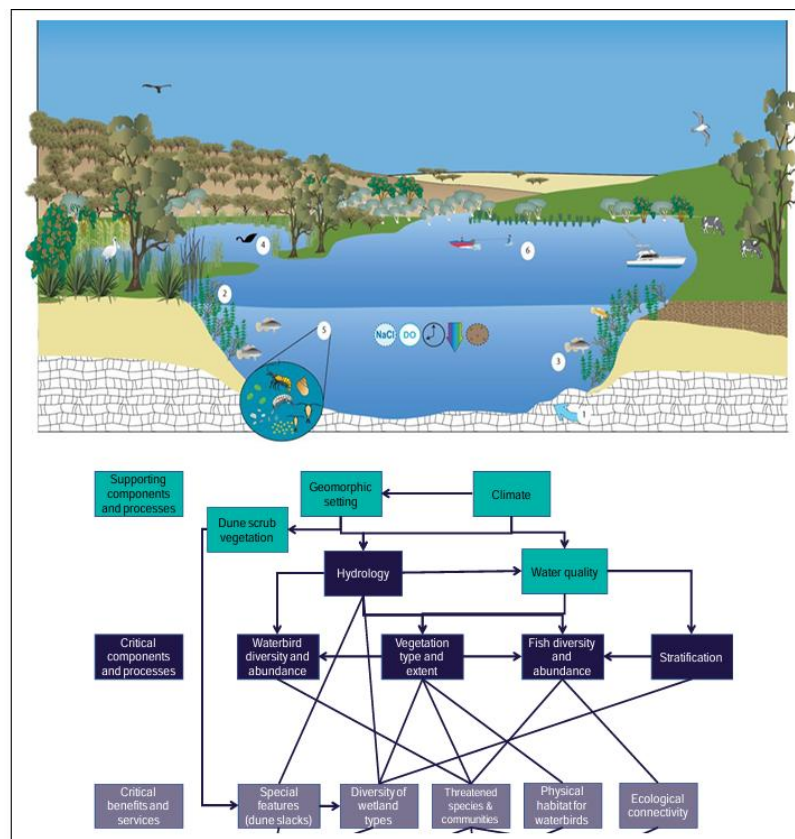
- Вітає концепцію «екологічного характеру» територій у контексті Бернської конвенції/Смарагдової мережі
- Рекомендує Сторонам конвенції використовувати:
- Керівництво щодо виявлення, звітності, оцінки та реагування на зміни екологічного характеру ділянок Смарагдової мережі (T-PVS/PA (2018)13)
- Блок-схему кроків, які необхідно вжити для оцінки, звітності та реагування на зміни екологічного характеру ділянок Смарагдової мережі (T-PVS/Inf(2019)3)

Концепція «екологічного характеру» територій у контексті Бернської конвенції/Смарагдової мережі та варіанти реагування на зміни екологічного характеру (2017)

- **Екологічний характер території Смарагдової мережі** (ecological character of an Emerald site) – визначається як конкретна комбінація компонентів та процесів екосистеми, процесів та інших екологічних рис або характеристик, які роблять внесок у якість та функціонування території Смарагдової мережі. Це більше, ніж комбінація причин, чому територія відповідає вимогам для включення в Смарагдову мережу – натомість тут акцент робиться на визначенні повного поєднання компонентів, від яких залежить цілісність території

Пропозиція щодо керівництва щодо виявлення, оцінки, звітування та реагування на зміни та ймовірні зміни в екологічному характері територій Смарагдової мережі (2018)

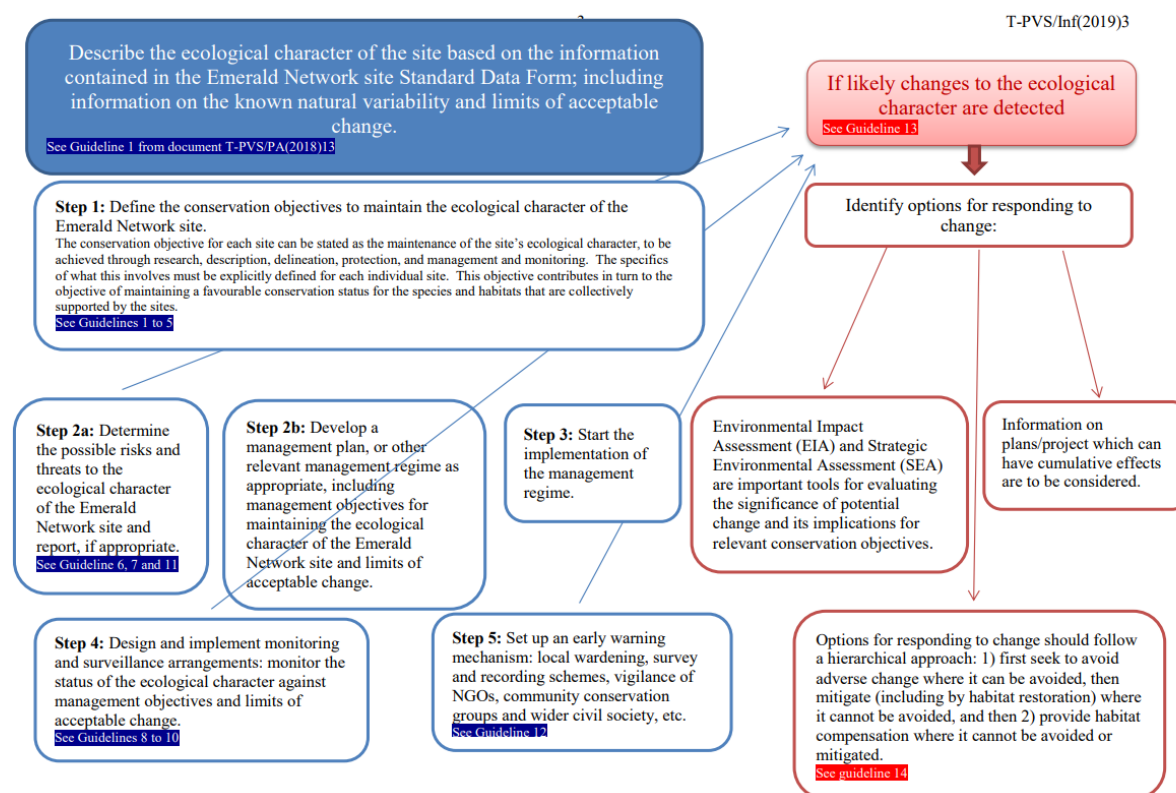
- 15 керівних принципів
- Керівний принцип 15 стосується ролі системи ведення справ Конвенції; а також того факту, що належний моніторинг, спостереження, раннє виявлення проблем, звітність та швидке реагування відповідно до Резолюції № 5 (1998) можуть допомогти уникнути необхідності розпочинати складний процес відкриття справи.

Кроки, які необхідно вжити для оцінки, звітності та реагування на зміни та ймовірні зміни екологічного характеру територій Смарагдової мережі (2019)

- Визначення зміни екологічного характеру

Для цілей Резолюції Бернської конвенції № 5 (1998) зміна екологічного характеру території Смарагдової мережі визначається як фактична або потенційна негативна зміна будь-якого компонента екосистеми, процесу чи іншої екологічної особливості чи характеристики, яка може суттєво вплинути на якість або функціонування ділянки.

Критерії оцінки (негативних) змін території Смарагдової мережі (2025)

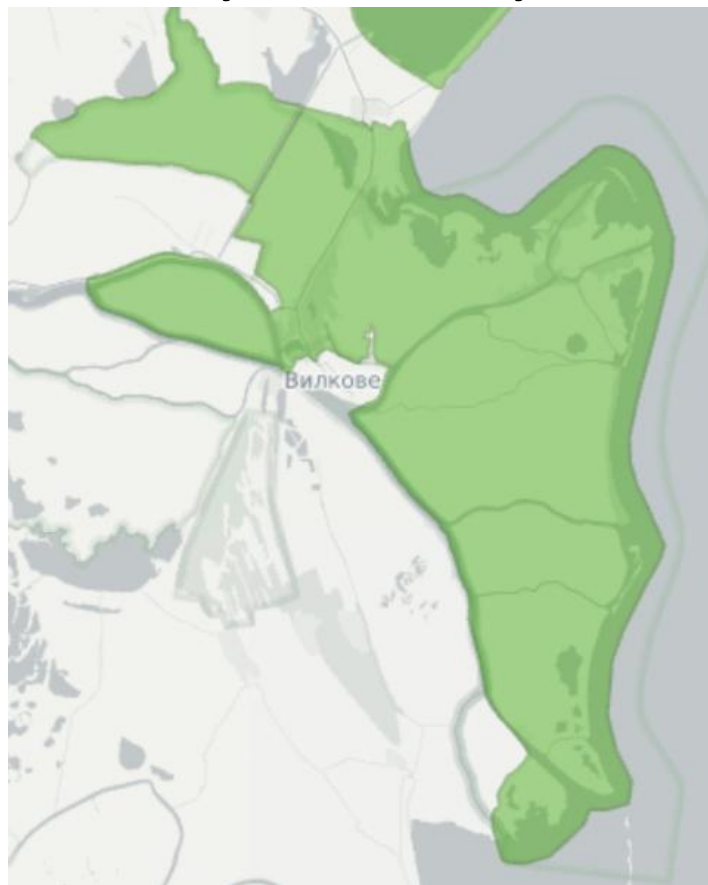
«Критичні негативні зміни» включають:

- Зняття статусу території в цілому;
- Факт зменшення площі ділянки (незалежно від % зменшення; перевірка повинна включати як просторові, так і табличні дані, включаючи їх узгодженість);
- Видалення запису виду або середовища існування з території (незалежно від того, чи були змінені межі ділянки);
- Зниження рівня чисельності виду або середовища існування до D за популяцією/репрезентативністю (незалежно від того, чи були змінені межі ділянки).

«Обставини, за яких негативні зміни можуть бути дозволені»:

- Доведена, справжня наукова помилка;
- Природні процеси.

Дякую за увагу!

Олеся Петрович,
координатор команди експертів проекту, Particip
petrovych.o@gmail.com